

Reactie NWO-I

Zorgen over het wetsvoorstel screening kennisveiligheid

Inleiding

De tien instituten onder de vlag van NWO-I* vervullen een unieke nationale rol in het Nederlandse onderzoeksveld. Ze versterken de Nederlandse onderzoeksgemeenschap door hun langetermijnonderzoek en toegang tot verschillende belangrijke internationale infrastructuren. De instituten hebben baat bij een open internationale samenwerking.

* NWO-I heet voluit de Stichting Nederlandse Wetenschappelijk Onderzoek Instituten. Het is een zelfstandige privaatrechtelijke stichting die vanwege haar nationale belang onder toezicht staat van [NWO](#) (Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek). NWO-I is een koepelorganisatie voor tien nationale onderzoeksinstituten: [AMOLF](#), [ARCNL](#), [ASTRON](#), [CWI](#), [DIFFER](#), [HFML-FELIX](#), [Nikhef](#), [NIOZ](#), [NSCR](#) en [SRON](#).

Het belang van open wetenschap

Onderzoek van wereldklasse kan niet geborgd worden zonder voortdurende confrontatie met nieuwe inzichten en andere perspectieven. Juist daarom is een vrije internationale uitwisseling van talent een cruciale succesfactor in de kennisgebieden van de gedefinieerde sensitieve technologieën¹. Door ons open onderzoeksklimaat wordt er veel wetenschappelijk talent uit alle delen van de wereld aangetrokken. Daarmee kan Nederland zijn positie in de wetenschappelijke voorhoede behouden, en kan het wetenschappelijke onderzoek in ons land bijdragen aan het welzijn en verdienvermogen van de Nederlandse samenleving in de toekomst².

Wetsvoorstel screening kennisveiligheid

Het wetsvoorstel screening kennisveiligheid, dat nu onder internetconsultatie is, is een uitbreiding van het kennisveiligheidsbeleid zoals omschreven in de Nationale Leidraad Kennisveiligheid, de gezamenlijke aanpak van de kennisinstellingen en de Nederlandse overheid. Deze gezamenlijke aanpak is zeer succesvol en wordt gezien als voorbeeld door andere, gelijkgestemde landen.

Deze reactie is een reactie op hoofdpunten op het wetsvoorstel op basis van de huidige beschikbare informatie. Het nu nog ontbrekende beoordelingskader en resultaat van de uitvoeringstoets van Justis zijn cruciaal voor het inschatten van de uitvoerbaarheid en impact van de wet bij de NWO-instituten.

¹ Nederland als wetenschapsland – de huidige stand van zaken (Elsevier, 2024).

² Nieuwsgierig en betrokken – de waarde van wetenschap (ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur, januari 2019).

Positie NWO-I: het wetsvoorstel is in deze vorm niet proportioneel en niet uitvoerbaar

NWO-I maakt zich zorgen over de vorm en reikwijdte van het wetsvoorstel screening kennisveiligheid dat nu ter internetconsultatie ligt. Veilige werving en selectie van personeel is een van de onderdelen van de Nationale Leidraad Kennisveiligheid; het wetsvoorstel introduceert een verplichte screening in aanvulling op het huidige beleid. **Het huidige voorstel is echter niet uitvoerbaar voor de NWO-instituten en de Nederlandse wetenschap in het algemeen.** Bovendien maken wij ons zorgen over de **aantasting van het Nederlandse onderzoeksklimaat** en een **verminderde aantrekkingskracht van ons land op schaars talent**. Gezien deze verwachte negatieve effecten en de beperkte bescherming van de nationale veiligheid die deze wet zou bewerkstelligen, **zien wij de wet in de huidige vorm als disproportioneel.**

Grootste zorgen

1) Uitvoerbaarheid en regeldruk

NWO-I maakt zich grote zorgen over de uitvoerbaarheid van de wet, zowel bij haar instituten als bij de overheid. De wet komt bovenop het al geïmplementeerde, effectieve kennisveiligheidsbeleid³. Het identificeren en digitaal en fysiek compartimenteren van sensitieve technologieën bij de instituten zal grote kosten en extra regeldruk met zich meebrengen. Ook de uitvoering van het screeningsproces en het monitoren en handhaven van de toegang kost extra (administratieve) capaciteit en verhoogt de regeldruk.

In de memorie van toelichting wordt een schatting gemaakt van de implementatiekosten. Op basis van een eerste inventarisatie verwachten wij aanzienlijk hogere implementatiekosten, onder andere voor de benodigde extra capaciteit. Hoewel de minister toegezegd heeft middelen beschikbaar te maken, zal dit slechts een tegemoetkoming zijn in de kosten. De implementatie van het wetsvoorstel legt extra financiële druk op de kennisinstellingen in een tijd van forse bezuinigingen op het onderwijs en onderzoek. De kosten en extra administratieve lasten zijn bovendien onomkeerbaar.

Daarnaast zijn er grote zorgen of de overheid in staat zal zijn de wet uit te voeren conform de gestelde en voorgenomen voorwaarden. Deze zorgen gaan met name over de haalbaarheid van de voorziene doorlooptijden. Als deze langer worden, stagneert de wervingsprocedure en wordt de termijn van onzekerheid voor de potentiële kandidaten verlengd, met alle risico's (van voortijdig afhaken) van dien. Dit is zowel voor de kennisinstelling als de kandidaat onwenselijk.

De memorie van toelichting stelt dat *de administratieve lasten zo laag mogelijk moeten worden gehouden om het belang van Nederland als concurrerende kenniseconomie te beschermen*. **Het aantal potentiële screeningskandidaten is echter afhankelijk van de haalbaarheid van de door de minister gewenste uitsnede met het chirurgisch mes.** Het huidige wetsvoorstel bevat geen inhoudelijk beoordelingskader, waardoor een robuuste afbakening van de sensitieve technologieën onmogelijk is. Dit belemmert zowel de minister als de kennisinstelling in het maken van een realistische inschatting van de impact en de uitvoerbaarheid van de wet.

³ <https://nos.nl/artikel/2560912-universiteiten-wijzen-honderden-buitenlandse-onderzoekers-en-samenwerkingen-af>

2) Aantasting van het onderzoeksklimaat

Zoals eerder genoemd heeft Nederlandse baat bij een open internationaal onderzoeksklimaat waarin andere perspectieven en kennis welkom zijn. Alleen door toegankelijk te zijn voor divers wetenschappelijk talent kunnen de Nederlandse kennisinstellingen hun internationale topposities behouden. Ook voor de NWO-instituten is toegang tot wetenschappelijk en technisch talent van groot belang. De wetenschap moet in dat verband concurreren met het bedrijfsleven. **Een screening die alleen voor de wetenschap geldt zet de Nederlandse kennisinstellingen op een achterstand.** Tevens verdampt daarmee de aanvoer van divers wetenschappelijk talent naar het Nederlandse bedrijfsleven.

De screening zoals voorgesteld in het wetsvoorstel werpt een zichtbare barrière op voor wetenschappers die een carrière in Nederland overwegen. Er moet mogelijk veel persoonlijke informatie vrijgegeven worden aan de screeningsinstantie. De benoemde uitzondering op de wet bijzondere persoonsgegevens (Artikel 20, pagina 7 MvT) geeft aan dat informatie zoals *“gezondheid of gegevens met betrekking tot iemand seksueel gedrag of seksuele gerichtheid”* en *“ras of etnische achtergrond”* en andere gevoelige details over de persoonlijke levenssfeer onderwerp kunnen zijn van de screening. **Dit kan ervaren worden als een inbreuk op de privacy en potentiële topkandidaten ervan weerhouden om te reageren op Nederlandse vacatures.**

De *preventieve werking van dit wetsvoorstel* zoals beschreven in de memorie van toelichting heeft derhalve een direct effect op het onderzoeksklimaat. Dit argument is gebaseerd op het vermeende afschrikwekkende effect van een screening op statelijke actoren, maar **de wet zal waarschijnlijk evenzeer afschrikwekkend werken voor internationale toponderzoekers die wij juist willen aantrekken om bij te dragen aan het onderzoek in Nederland.**

Het huidige wetsvoorstel stelt daarnaast zeer hoge eisen aan kennisinstellingen om het aantal verwachte screenings niet te groot te laten worden. Instellingen moeten sensitieve technologieën compartimenteren. Dit betekent omvangrijke veranderingen van onder andere gebouwen, laboratoria en digitale systemen. Boven alles druist dit in tegen de randvoorwaarden voor een cultuur van excellente wetenschap. **Door verregaand te compartimenteren wordt de kruisbestuiving van ideeën, technieken en bevindingen die de wetenschap nodig heeft, beperkt.**

Tot slot zou de wet de Nederlandse positie in internationale samenwerkingsverbanden kunnen schaden, omdat de Nederlandse kennisinstellingen beperkt worden in hun uitwisseling en lokale samenwerking als ze de mensen in het samenwerkingsverband die zij toegang geven tot sensitieve technologie allemaal moeten laten screenen.

Nederland wordt door de screeningsverplichting een minder aantrekkelijke partner in internationale samenwerkingen en **minder aantrekkelijk als vestigingsland voor internationale wetenschappelijke infrastructuur.**

3) Proportionaliteit en effectiviteit

NWO-I maakt zich zorgen over de proportionaliteit en de effectiviteit van het wetsvoorstel. Het huidige wetsvoorstel heeft een beperkte effectiviteit omdat het alleen gericht is op het mogelijk voorkomen van ongewenste kennisoverdracht door middel van screening bij eerste toegang. De screening voorkomt geen overdracht van kennis tijdens een dienstverband of nadat een dienstverband beëindigd is. **De overdracht van kennis wordt dus waarschijnlijk niet voorkomen, maar alleen vertraagd.** Dit maakt de intensieve screening van de verwachte 8.000 tot 10.000 onderzoekers, die bovendien ook zeer ingrijpend is in de persoonlijke levenssfeer, niet proportioneel.

Hoewel ook de Europese commissie ondertussen raadsaanbevelingen heeft gepubliceerd over de implementatie van kennisveiligheid op Europese kennisinstellingen loopt Nederland met dit wetsvoorstel screening kennisveiligheid voor op de rest van Europa, en met name voor op buurlanden met een vergelijkbaar onderzoeksklimaat qua kennisniveau en arbeidsomstandigheden (denk onder andere aan Duitsland). **Dit**

creëert een ongelijk speelveld in Europa dat de positie van Nederland als aantrekkelijk kennisland zal verzwakken.

Voor NWO-I betekent de screeningswet ongeveer vijfhonderd jaarlijkse screenings op basis van de huidige beschikbare informatie over het toepassingsbereik van de wet.

Dit is een aanzienlijk hoger aantal, met bijna een factor 10, dan uit een eerdere inventarisatie (uit 2023) naar voren kwam.

Dit hoge aantal wordt verklaard door de volgende factoren.

1. **Vereiste compartimentering:** als fysieke compartimentering niet mogelijk is, zou de screening ook van toepassing worden op anderen buiten het organisatieonderdeel waar sensitieve technologie aanwezig is;
2. **Doelgroep van de screening is uitgebreid:**
 - van niet-EU-burgers naar iedereen;
 - iedereen die in aanraking kan komen met sensitieve technologie valt onder de wet, en daarom rekenen wij noodzakelijkerwijs nu ook gastonderzoekers en gebruikers van onderzoeksfaciliteiten mee terwijl wij eerder alleen potentiële werknemers meetelden;
3. **Brede definitie van de sensitieve technologieën** en de voorziene toepassingen van fundamenteel onderzoek zorgen voor een hoog aantal verwachte screenings.

Het aantal screenings moet worden afgezet tegen het NWO-I-personeelsbestand van 1.700 mensen: waarvan 560 onderzoekers, 360 PhD's en 800 technisch personeel en overig.

Essentiële aanpassingen voor implementatie

Het wetsvoorstel is een aanvulling op het reeds geïmplementeerde kennisveiligheidsbeleid van de kennisinstellingen. Waar screening absoluut noodzakelijk is, beschikt de overheid, meer dan kennisinstellingen, over toegang tot informatie en bevoegdheden om een dergelijke screening uit te voeren. Desondanks heeft NWO-I grote zorgen over het invoeren van een wet screening kennisveiligheid en de huidige afbakening en definities op basis van de uitvoerbaarheid en de regeldruk, de aantasting van het onderzoeksklimaat, en de proportionaliteit en effectiviteit. Het wetsvoorstel zou ten minste op de volgende punten moeten worden aangepast.

- **Verheldering van definities en toepassing:** Het toepassingsbereik van het wetsvoorstel zou verhelderd moeten worden. De onderstaande punten vergen verduidelijking en toelichting:
 1. In de wet wordt gesproken van "toegang" tot sensitieve technologieën. Echter, er is een wezenlijk verschil tussen in aanraking komen met/toegang tot een technologie en de betrokkenheid bij de (door)ontwikkeling van een technologie. Het toepassingsbereik zou gericht moeten zijn op de (door)ontwikkeling van sensitieve technologie en niet de aanwezigheid van technologie. Immers, bij de (door)ontwikkeling van technologie gaat het over sensitieve technologie die nog niet gepubliceerd of openbaar is.
 2. Voor het beoordelen van de voorziene toepassing bij fundamenteel onderzoek met TRL 1-2 beschikken kennisinstellingen niet over de vereiste achtergrondinformatie over de strategische context van de verschillende statelijke actoren. De overheid moet de kennisinstellingen informeren over de voorziene sensitieve toepassingen van fundamenteel onderzoek.
 3. In Nederland worden verschillende wetenschappelijke gebruikersfaciliteiten geëxploiteerd. In deze faciliteiten kan sensitieve technologie aanwezig zijn. Dit staat echter los van de sensitiviteit van het onderzoek dat door gebruikers van die faciliteit wordt uitgevoerd. Het toepassingsbereik van het wetsvoorstel en de verantwoordelijkheid van de kennisinstellingen wat betreft het verlenen van toegang tot deze gebruikersfaciliteiten zou verhelderd moeten worden.
 4. Nederlandse kennisinstellingen participeren in verschillende internationale onderzoekssamenwerkingen. Sommige internationale samenwerkingsverbanden bestaan als een eigen juridische entiteit, zoals ERIC's, die gehuisvest kunnen zijn bij Nederlandse kennisinstellingen binnen het toepassingsbereik van de wet. Het is onduidelijk of dit betekent dat de onderzoekers van deze

samenwerkingsverbanden onder het toepassingsbereik van de wet vallen en gescreend moeten worden. De verantwoordelijkheid van de kennisinstelling met betrekking tot internationale samenwerkingsverbanden moet duidelijk afgebakend worden.

- **Een duidelijk, afgebakend beoordelingskader:** De lijst sensitieve technologieën zoals genoemd in het wetsvoorstel benoemt categorieën van technologieën; deze zijn te breed. Het beoordelingskader, dat nu nog ontbreekt, is cruciaal om deze technologieën verder af te bakenen. Om de screening uitvoerbaar te houden, zijn ten minste twee criteria essentieel: a) het beoordelingskader moet een scherpe uitsnede van de meest sensitieve onderwerpen maken, zodat het toepassingsbereik van de wet beperkt wordt tot alleen daar waar screening noodzakelijk is en het aantal screenings beperkt blijft en b) de methodiek van het beoordelingskader moet helder en gestructureerd zijn, zodat deze voor alle kennisinstellingen uitvoerbaar is en gebruikt kan worden voor het aanwijzen van organisatie-onderdelen. Hieronder valt ook het scherp definiëren en geven van kaders voor het beoordelen van het Technology Readiness Level.
- **Europese afstemming over toegang tot sensitieve technologieën:** Om de positie van Nederlandse kennisinstellingen in Europa te behouden en een Europees gelijk speelveld te creëren, moet het Nederlandse kennisveiligheidsbeleid aansluiten op dat van andere Europese landen. Voordat een screeningsplicht wordt ingevoerd, moet er meer afstemming plaatsvinden tussen Europese landen wat betreft de toegang tot sensitieve technologieën. Hieronder valt ook een Europees afgestemde lijst van sensitieve technologieën.
- **Maximale doorlooptijd van twee weken voor de screeningsprocedure om behoud van talent te kunnen garanderen:** De beschreven doorlooptijd van vier weken, met een mogelijke verlenging van vier weken, hindert het aantrekken van schaars talent. De periode van onzekerheid voor zowel kennisinstelling als kandidaat is te lang. Om de sterke positie van Nederland in het onderzoek en de kennis- en innovatie-economie in stand te houden is een korte (dat wil zeggen maximaal twee weken) én voorspelbare doorlooptijd (dat wil zeggen met ongeveer een gelijke duur voor alle aanvragen) absoluut noodzakelijk.
- **De overheid moet de kennisinstellingen compenseren voor de kosten om de noodzakelijke compartimentering te kunnen realiseren:** Er zijn hoge kosten verbonden aan het fysiek en digitaal compartimenteren van organisatieonderdelen. Deze extra, eenmalige investeringen drukken zwaar op het budget van een kennisinstelling. Een compensatie voor deze kosten door de overheid zal noodzakelijk zijn voor de implementatie. De omvang van de noodzakelijke tegemoetkoming kan pas ingeschat worden nadat het beoordelingskader is vastgesteld.
- **Een langer tijdspad voor invoering is noodzakelijk om de implementatie voor te bereiden:** Het tijdspad voor de invoering van de wet screening kennisveiligheid is te ambitieus en geeft niet voldoende tijd voor de implementatie. Bij de invoering moet de uitvoerbaarheid van de wet, voor overheid en kennisinstellingen, voorop staan.